

a Ponts (Montanya, p. 155), i ho anoto al Nord a Ali-nyà (1957) i a Gósol (1964); *panical* és també la forma que consagra Cavanilles (*Obs.*, 1798, II, 327) i la que usa Coromines descrivint el paisatge del delta del Llobregat (*Prometeu*, cap. 11, II, 188); oït allí (1932).

És també la forma més estesa a la major part del Princ., almenys de la capital cap al Sud i a l'Oest: així ho anoto en el Penedès i el Tarragonès (1955), segueix *panikál* a les Garrigues i Segrià (Soleràs, Seròs, 1936), i des d'allí s'eleva al Nord fins a l'Alt Pallars (Espot, 1964) i el cim de Ribagorça (Senet, Bono, Les Paüls, 1957). En terra valenciana ho tinc tant del Nord (P. de Benifassà, Castell de Cabres, Traiguera, Salzedella, Vistabella, 1961) com del Sud (Vallada, Alcalà de la Jo., C. de Castells, 1963). A l'extrem oposat, en el N. del Rosselló, allà amb la vocalització que hi és normal en el grup *ld*: *pānikāu* a Espirà de l'Agll, Sal- ses, Estagell i, en el llgd. fronterer, a Vingrau, *panikāu* (1960). A Conat m'enumeraven: «*pānikāls, pānikālz* dā rūsus, gaons, *pānāris*» (1960): aquest, doncs, serà < **espinaris*.

En una zona valenciana, entre Dénia i Pego (Xàbia, Gata, V. d'Ebo, 1963), *kārt perikál*, variant que es pot explicar diversament (assim. antiga?, mossàr.? influ. de *card*?), i de la qual sembla haver-hi hagut algun coneixement a Menorca,⁵ si bé altrament no hi ha notícia de la planta ni del nom a les Illes. La influència de *card*, que precedeix en tants llocs el nom propi de la planta (*kārts pānikāls* Les Paüls, i passim), ha estat causa d'altres alteracions locals: *parpanikál* Bellús, (1962), *kārt pernikál* Tàrbena (1963). A l'Ebre, en certa mesura, s'ha produït confusió entre el nom d'aquesta planta i el de l'asfòdel, que és *perikāu* a Ascó, Vinebre i Torre de l'Espanyol, mentre que a Bovera el nom de *pericau* el donen a totes dues plantes; el de l'asfòdel, que a Miravet en diuen *pere-kāu-kāu*, s'explica perquè les criatures juguen amb les boles o càpsules de l'asfòdel tirant-les a les teulades, i esperant que tornin a caure; en aquest nom també pot haver intervingut la denominació de l'*hypericum* (pericó o herba de cop), car a Flix l'asfòdel s'anomena *kurikāu*, al Molar *gurigāu* i al Lloar *garrigau* (1935-6).

Denominació que ha tingut també considerable extensió i antiguitat més enllà dels Pirineus. Particularment en alguns parlars d'Oc, i fins pertany al provençal mistralenc: «--- sus li mato / di *panicaut*, di canfourato, / aquéu perdigalet de chato / lando, lando ---», *Mireio* (VIII, 22.5); *panical* o *pounical* en el Roergue (Vayssier). D'allà l'havia pres ja Rabelais, que ja va usar *panicau(l)t* («nom languedocien du chardon-à-cent-têtes», gloss. de l'ed. G. Budé).⁶ I en veig un cas esporàdic en castellà antic, 2.ª meitat segle XIII: «cardos --- tovas --- *peniscales* agudos, que son mucho peores» en el *Libro de Alexandre* (2180d, vers comú al ms. aragonès amb el lleonès, P, O). I fins i tot se'n troba una forma, més o menys alterada, en alguna glossa del llatí tardà: *pane calido*: iringio CGL III, 547.21, *pane cardus* eringius CGL III, 561.10 (més alterat però sempre traduït «eryngius»: *cardo pane, panis candidus* III, 632, 6, 582, 29; VI, 182).

Espinavessa, 'arbust de fortes pues punxents' [-*abessa*, emp., *DAG.*; *espinavessa* 1879, Teixidor, *Fl. Farm.* 973; 1905 VCatalà; *BDC* XVII, 25; *AlcM*; no Lab., Vogel, etc.], probablement de SPINA AVERSA 'espina dura, cruel' = cast. *avieso*, fr. ant. *avers*, etc. (DCEC I, 339); també en el nom del poble d'*Espinavessa* entre Banyoles i Cabanelles: no hi ha cap raó per creure que tingui valor una grafia *Spinavera*, hapax que hom reporta d'un manual de 1386 (error de lectura, o de còpia, evident); en el *Llibre Verd*, l'any 1362, s'anomena «Parrochia Sti. Laurencii de Spinaverssa» (Alsius, *Nomenclator*, p. 136); paral·lel al prov. *arn-avès*, *Var arnivès*, rodanès *arnavèu* (*TdF*) i d'altra banda *espinamaro* (*TdF*) en altres parlars occitans. *Espinavis* (?) ross. (on potser hi ha contaminació del fr. *épine-vinette* 'agrella', *espinavineta*, *DTO.*).

Veg. també *COSPINS*/*GOSPINS*.

CPT. SAVI: *Espinifer*.

1 Formació discutible. Potser **PORCUS SPINAE* 'porc d'espina', i encara millor un *PORCUS-SPINUM* arcaïsmes conservat en la llengua rústica del Laci, des del temps en què encara (c. Ss. IV o III a. C.) no s'havien generalitzat en llatí els genitius innovats en *-arum* en lloc dels en *-ōm* de l'itàlic i indoeuropeu general. — 2 En el nom de l'espina, fr. *crépinère*, etc. (*REW*, 8150) es creu també que la influència de CRISPUS és només a posteriori, i es tracta de CHRISTI SPINA. — 3 Com a fòssil toponímic també molt més a l'E.: *Espinau*, mas i gran collada entre Sta. Coloma de Farners i Osor (1964). No cal dir que la *-u* en català no pot sortir de *-l'* i suposa precisament *-LB'*. — 4 A la 1.ª ed. posava *espinacals* com a singular s. v. *bolet*, però li tragué la *-s* als *corrigenda*. — 5 «Lliri, lliri *perical*, / què cercau i què buscau? / — Nòstron Pare Jesú Crist / no l'ham trobat ni l'ham vist», recitat recollit per Camps Merc. (*Folk. Men.* I, 32); sembla que se li hagi de posar coma davant. No sé si al·ludint a les tan populars virtuts del card panical contra el verí de la serp (allí figuradament el dimoni?). — 6 A Montaigne per curar-lo del mal de pedra («gravelle») li feien pendre una tisana diürètica del «*chardon à cent têtes*», explica la nota 86 als *Essais* III, xiii, p. 337, «vulgairement appelé *panicaut*», però no sé si ho diu així enlloc el mateix Montaigne, car en aqueix passatge usa *bouillon d'éryngium*.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *espinada*, *espinàs* 'espinada', *espinadella*, *espinadura*, *espinagar*, *espinagosa*, *espinaler*, *espinam*, *espinar*, *espinàs* 'arboç', *espinassa*, *espinat*, *espineta*, *espinat* (veg. supra), *espinegaire*, *espinella*, *espinella*, *espinescent*, *espinescència*, *espinós*, *espinula*, *espinulós*, *espinlas*, *porc espi*, *porc crespi*, *carpi*, *espinalb*, *Esplanba*, *Espinanga*, *Esplane(s)albes*, *Esplanelbes*, *Esplanelves*, *Esplanalbet*, *Esplanabell*, *Esplanabell*, *espinau*, *espinaub*, *espinao*, *espinalgo*, l'*Esplanalgà(r)*, *esplan*, *esplanalba*, *albric*, *esplanalbric*, *esplanaler*, *panical*, *card panical*, *espinacal*, *espinacals*, *espinacaut*, *panical(t)*, *panicau*, +*panari*, *card perical*, *parpanical*, *card pernicat*, *peri-*